

HERETAT DEL SR. GABRIEL VALLESPÍR (S. XVII)

Gabriel Pieras Salom

Saber qui havia d'heretar els béns mobles i immobles del Sr. Gabriel Vallespir no fou fàcil. La manca d'un hereu definit i concret ocasionà una llarga teringa de plets, creació d'arbres genealògics, complicades descripcions dels successors i altres difícils problemes que s'havien de resoldre. La descripció i valoració dels béns, molt interessant, va precedida d'una llarga explicació. A més del valor dels béns del Sr. Vallespir, hi ha els pagaments que s'han de descomptar de la quantitat resultant, que seria l'heretat a cobrar per part de qui correspongués fer-ho.

Interessant serà transcriure part del llarg dossier per poder-nos situar dins l'espai i dins el temps. He de dir que la citada transcripció serà posada al dia (excepció feta de l'inici del document) i segons la normativa actual. Tan sols procuraré conservar la manera d'escriure, que és típica del segle XVII:

“Die XX Mensis Dezembris Anno a Natte. Dmni. MDLXXXX

In Dei Nomine et ejus Divina Gratia Amen.

Sia a tots notori i cosa manifestacom nosaltres el Dr. Antoni Jofre, prevere i rector de la parroquial de la vila d'Inca, Fra Onofre Mut, prevere i prior del convent de Sant Domingo de dita vila i Fra Pere Miquel Guasp, guardià del convent de Sant Francesc de dita vila i en dits noms curadors i administradors, en el cas que ha tengut lloc de l'heretat i béns del Sr. Gabriel Vallespir fill de Nadal Vallespir de dita vila amb son últim testament rebut el poder de Felip Pasqual notari, als 7 de novembre de 1658 i per son òbit als 22 de febrer de 1664, publicat als 24 dels mateixos, d'una i de l'altra Margalida Bennàssar i Morro, vídua del Sr. Cristòfol Bennàssar de Santiani, habitadora en dita vila i successora en los béns i heretat de la Sra. Margalida Bennàssar i Vallespir, néta mia, morta ab intestat, filla del Sr. Cristòfol Bennàssar, menor de dies, mon fill, i de la Sra. Francina Vallespir,

cònjuges ja difunts, de la qual Sra. Francina Vallespir fou hereva la dita Margalida Bennàssar i Vallespir, sa filla, amb son últim testament rebut per Antoni Seguí, notari, als 15 de juny de 1675, curadora de l'heretat del citat Cristòfol Bennàssar, mon fill, amb decret fet per l'honorable batlle de dita vila als 24 de juliol de 1684. I dites Francina Vallespir i Margalida Bennàssar i Vallespir són filla i néta del dit Sr. Gabriel Vallespir. Sabent i atenent que el citat Sr. Gabriel Vallespir en son citat testament, havent instituïda hereva seva universal a la dita Francina Vallespir, sa filla, en el cas que tingué lloc per mort del dit Sr. Gabriel Vallespir sens fills mascles i en dit testament disposa que si la dita Francina, filla sua, morís sense infants, i sos infants sense infants, se pagaran los llegats continguts en dit testament, i se fes obra pia en aquell continguda, elegint per dir efecte lo Rvt. Sr. Rector de l'església parroquial d'Inca, el Rvt. Pare Prior del convent de Sant Domingo i el Rvt. Pare Guardià del convent de Sant Francesc de dita vila, com llargament en dit testament es conta i a que nos referim. Saben, més avant, i atenent que la dita Margalida Bennàssar i Vallespir morí als 30 de juliol de 1686 donzella i sense testament ni altra última disposició, pel qual efecte és estat a lloc d'haver de restituir la dita Margalida Bennàssar i Morro, vídua, en dit nom a Vs. Ms. Molt reverents Srs. Rector, Prior i Guardià en dits noms el fideicomís disposat per dit Sr. Gabriel Vallespir en el seu citat testament..."

Segueixen folis i més folis (75 exactament i escrits per ambdues cares) on s'intenta explicar qui resultarà ser l'hereu o l'hereva. Per això serà necessari conèixer els béns mobles i immobles, i el seu valors. Els béns es valoren en dues dates: el 30 de juliol de 1686, que fou el dia de la mort de la Sra. Margalida Bennàssar i Vallespir, donzella. Igualment es tindrà en compte el valor que tenia l'heretat dia 22 de febrer de 1664, dia de la defunció del Sr. Gabriel Vallespir.

L'any 1690 es reuneixen els Srs. Joan Vanrell, notari, i Antoni Seguí, notari. També participen de la valoració els estimadors Francesc Carbonell, major i de malnom "Bosca", Joan Ramis de la Placeta, Joan Capó "Queto" i Guillem Beltran. Valoraran les cases, el celler, el molí de vent, l'olivar, etc. Ho faran tenint en compte els valors en data de 22 de febrer de 1664 i 30 de juliol de 1686.

- Les cases del carrer Major...600 ll.
- El celler...200 ll.
- La peça de terra d'unes quatre quarterades, tancada de paret i junt al convent de Sant Francesc...1.015 ll.
- La peça de terra dita la bassa d'en Borràs, d'unes dues quarterades...300 ll.
- La peça de terra dita Valella, d'unes tres quarterades...820 ll.
- El molí de vent...175 ll.
- L'olivar de set o vuit quarterades, situat al terme de Selva, que confronta amb el camí Reial...600 ll.
- La propietat situada dins el lloc de Mandrava, dita Son Domènec, d'unes deu quarterades...800 ll.
- La peça de vinya dita la Torreta, d'unes quatre quarterades, situada dins el present terme d'Inca, prop del camí de Ciutat, devora el Rafal Garcès...500 ll.
- La peça de terra junt a la citada vinya, d'unes cinc quarterades i que havia estat propietat del Sr. Guillem Reura...170 ll.

- La peça de terra situada en el lloc de Son Figuerola, d'unes vuit quarterades...400 ll.
- La peça de terra d'unes tres quarterades situada en el terme d'Inca en el camí de Sencelles...180 ll.
- La peça de terra situada junt a l'anterior, de prop de sis quarterades...360 ll.
- Tretze bótes congrenyades, cups, portadores i els arreus del celler...200 ll.
- Les seixanta somades de vi a raó de tres sous la somada...99 ll.

Dia 27 de gener, del mateix any de 1690, els notaris Antoni Seguí i Joan Vanrell, juntament amb els corredors de coll Jaume Juan i Sebastià Ribas, valoren els mobles del Sr. Gabriel Vallespir:

- Un bufet d'alzina usat...3 ll. 10 s.
- Un cobertor de cordellat verd usat...1 ll. 14 s.
- Dos bancs usats, un amb respatller i l'altre comú...12 s.
- Dues olles d'aram i una de coure mitjanceres usades...3 ll.
- Dues paelles d'aram i una de coure, una de gran i l'altra petita...1 ll. 5 s.
- Unes esgrelles de ferro usades...2 s.
- Una llumenera de llautó a l'ús i amb la seva ventalla...2 ll. 10 s.
- Dos canelobres de llautó usats...10 s.
- Quatre llumeneres de ferro usades...8 s.
- Una cobertora d'aram usada...10 s.
- Tres dotzenes d'escudelles de terra usades...3 s.
- Tres dotzenes de plats entre grans i petits, obra de terra...8 s.
- Quatre gerres somerals de terra...1 s.
- Dotze olles de terra, sis de grans i sis de mitjanceres...3 s.
- Un morter de coure amb la seva maça...1 ll. 15 s.
- Una escopeta de pany de pedra d'uns sis pams...1 ll. 10 s.
- Un altre morter de pedra amb la seva maça de fusta, usat...5 s.
- Una llança amb el seu ferro, usada...4 s.
- Dues espases, una de fulla estreta i l'altra de cavall...1 ll.
- Una pastera de pi molt usada...10 s.
- Dos sedassos, un d'espès i l'altre clar, usats...6 s.
- Un llibrell de pastar molt dolent...1 s.
- Dues posts de pastar, una de llarga i l'altra curta, usades...10 s.
- Dos carretells molt usats...1 ll. 8 s.
- Un fenyedor de pastar usat...2 s.
- Dues estovalles de pastar i un sobrebanc, usades...1 ll. 5 s.
- Tres alfàbies de salar olives, una plena d'olives i les altres dues buides...1 ll. 10 s.
- Cinc alfàbies grans de tenir oli buides, tres de senceres i dues de rompudes...3 ll.
- Un cossi plantat usat per fer bugada...5 s.
- Una caldera d'aram gran de fer bugades i el buidador d'aram, usats...4 ll. 10 s.
- Dues selles, una de cavall amb la seva brilla i l'altre de somera, usades...3 ll.
- Un bast, sàrria i corda de palma...5 s.
- Un altre bast de somera i uns arganells d'espart...5 s.
- Dues arades i dos jous, una de llaurar vinya i l'altra, ordinària...2 ll.
- Una rella de llaurar, usada...15 s.
- Dos collars i dos coixins amb les pells de llaurar...1 ll. 10 s.

- En "lo corralet", un caramull de llenya...10 s.
- Dos paners de canyes usats...1 s.
- Cinc senalles de palma, 3 farineres i 2 d'enclotar usades... 12 s.
- Un llit de camp d'alzina amb el seu pavelló cordellat verd... 8 ll.
- Dos matalassos usats...6 ll.
- Quatre coixins, dos de grans i dos de petits de galta, usats...1 ll.
- Una flassada blanca i un cobertor de llit cordellat verd... 2 ll.
- Una caixa de noguer dita "la Caixa del Sr.", dins la qual es va trobar la roba de calçar i vestir del Sr. son marit, la qual roba he donada i repartida, per amor de Déu, conformement a la testamentària disposició del dit Sr. la caixa val...3 ll. 10 s.
- Una capsa vermella...2 s.
- Una altra caixa de cirerer molt vella per tenir roba bruta...1 ll.
- Un *tossino* (cuixot) salat i ja encetat, amb algunes averies i sagí...4 ll.
- Una estormia amb figues i una altra amb algunes panses...10 s.
- Una gerreta de taula amb un poc de mel...4 s.
- Un raol vell per tenir el pa...6 d.
- Un sac amb una quartera de farina...2 ll.
- Tres caixes molt velles i dolentes...1 ll. 10 s.
- Un llit de bancs i posts amb la seva màrrega per jeure la criada, tot molt usat...1 ll.
- Una flassada i quatre llençols grossos d'estopa molt usats...3 ll.
- Un llit de camp amb la capçalera, molt vell...1 ll. 5 s.
- Un pavelló de drap blanc molt usat i amb randa...3 ll.
- Una màrrega i un matalàs molt usats...2 ll.
- Quatre coixins molt usats, dos de grossos i dos de petits...1 ll.
- Una flassada usada...10 s.
- Una caixa de cirerer usada...2 ll.
- Dues atxes de cera blanca, quatre ciris i un estadal, tot encetat i mig cremat...3 ll. 10 s.
- Deu rams de fil de bri i trenta d'estopa grossa...2 ll. 5 s.
- Una altra caixa de cirerer molt usada...15 s.
- Dotze llençols, vuit de bri i quatre de bri i estopa molt usats...12 ll.
- Dotze coixineres, ço és, sis de grans i sis de galta usades...3 ll.
- Una vànova de bri i cotó guarnida de randa usada...2 ll. 10 s.
- Dotze tovalloles; sis de cordalleres i sis de bri i cotó, totes usades... 6 ll. 10 s.
- Tres dotzenes de torcaboques de fil i cotó, usats...3 ll. 15 s.
- Dotze cànnyoms d'estopa usats...12 s.
- Un bufet de cirerer usat...1 ll.
- Sis quadres de verges...15 s.
- Un mirall amb vases negres gran i usat...1 ll. 10 s. 6 d.
- Un llit de camp molt usat amb la seva màrrega i matalàs...4 ll.
- Un pavelló de filempua guarnit de flocadura blanca, usat...5 ll. 10 s.
- Dos coixins blancs usats...10 s.
- Una caixa de cirerer dita la "Caixa de la Sra. Mòger"...3 ll.
- Un vestit de dona de tafetà garrafat guarnit de vellutons picat i folrat de tela satina blava molt usat que és gipó i faldilla...1 ll. 10 s.
- Un altre vestit gipó i faldilles de tafetà lleonat i negre picat i folrat de tela satina vermella, tot vell i usat...1 ll. 10 s.
- Unes faldetes de tafetà negre sens folrar, molt usades...15 s.

- Un gipó de dona de "tabi de den primer negre" (sic)...15 s.
- Una altra caixa de cirerer usada...1 ll.
- Un gipó vell de cadeneta amb mànigues de "penyasco" que eren del Sr. Gabriel Vallespir menor, mon fillastre...8 s.
- Un vestit calçons i casaca de cordellat usat i del dit Sr. ...15 s.

Els argenters Antoni Carbonell i Miquel Vidal fan el següent inventari:

"Se posa en dit cos hereditari dues-centes vuitanta nou lliures i set sous per les partides d'or i plata, conforme estimació feta: Dos tassons de plata, 8 L.; quatre culleres de plata, 5 L., 10 s.; un sentillo d'or amb vint peces, 25 L.; una gargantilla d'or, de quinze peces i els seus penjants de perles, 30 L.; una peça d'or amb pedres, 20 L.; quatre anells d'or amb diferents peces comunes, 6 L.; dues dotzenes de botons d'or petits, 30 L.; una cadena d'or amb trenta sis peces que se ha trobat el bitllet de dit Carbonell que pesà amb un braçat d'or amb deu peces, valer tot junt 164 L. 17 s. I aquestes partides fan la suma de les citades 289 lliure i 7 sous."

Queda, dins aquest apartat de l'heretat, una breu relació d'altres valors:

"10 quarteres de blat comú, 19 L.; 10 quarteres de xexa, ports pagaments i porgueres, 17 L. 2 quarteres de faves, una barcella de ciurons, tres almuds de fasols i dos almuds de lleties, 3 L. 8 s.; Deu quarteres d'ordi, 10 L.; cent lliures en diners, 100 L.; se posa per cos hereditari set-centes setanta i cinc lliures de nombre de 900 L. Que amb acte rebut en poder de Miquel Arrom, notari Ribera, al primers de març de 1663 prometé pagar Guillem Reura a dit Sr. Gabriel Vallespir per la restitució del dot de la Sra. Margalida, sa filla, com 125 L. Cobrà dit Gabriel Vallespir als 10 8bre de 1663 de què té albarà dit Reura, que venien pagadores, ço és 125 L. Als 10 de juliol consecutivament després del dit acte i després l'any venidor el dia de Tots Sants altres 125 L. I així cada any dit dia de Tots Sants altres 125 L. Fins que fossen pagades a compliment dites 900 L. Com llargament en dit acte se compta les quals 775 lliures, etc."

Segueixen una llarguíssima teringa de censals que també posen "per cos hereditari". Generalment són persones d'Inca a més d'entitats conegudes en aquell moment. Podem destacar entre els qui paguen censals els següents: Joan Serra Monjo, l'ofici de teixidors de lli de la vila d'Inca, Ramon Gayà "Calderer", Mateu Ginestra "Moliner de vent", Jaume Vilapriu, Pere Beltran, Guillem Farragut "Cupa", Andreu Garriga "ganiveter", Pere Serra "Monjo", Joan Fiol "Capeller. De malnom "Gorra", Miquel Llabrés, Rafel Colom, Joan Roig "Traginer de la vila de Selva", Bartomeu Llabrés de Jornets de Sencelles, Pere Pieres, Miquel Munar "del Pujol"... També segueix un altre apartat amb el títol: "Les pensions i rates dels censals de les partides que son pogudes avariguar i les que son pogudes avariguar ja se fara menció infra, i per més claredat se posa lo òbit assí del dit Gabriel Vallespir que fou als 24 de febre de 1664." Es tracta dels albarans trobats i dels que es té notícia escrita. Alguns d'ells són els següents: Mateu Ginestre, Mateu Garau, Pere Corró, Joan Reig de Selva, Joan Beltran, Francina Petro i Bachs, Andreu Moro "Vullet", els jurats de la vila d'Inca, Esperança Vilapriu, Bartomeu Llabrés "Xepelí", Ramon Gayà "Calderer", etc. Després hi ha la:

"Llista de les partides del cens que no s'han pogudes averiguar així per haver-n'hi

algunes cedides a la Senyora Vicens i Mora (Primera esposa del Sr. Gabriel Vallespir) juntament amb les pensions, com per haver-s'en quitades algunes, com i també per haver mudat de diferents mans les propietats que feien els cens, per lo qual efecte se salva al dret a les parts averiguades que sien”.

Els censalistes amb aquestes condicions són: Andreu Garriga “Ganiveter”, l’ofici de teixidors de lli d’Inca, Rafel Colom, Joan Serra “Monjo”, Miquel Vallespir, Guillem Alomar, Pere Serra “Monjo”, Tomàs Moragues “Picapedrer”, etc.

També consten els pagaments que s’han de retirar de l’heretat i que són:

- A Martí Pou “Sucre” per la sepultura que serví per al dit Sr. Gabriel Vallespir...27 ll. 10 s. 10 d.
- A Jaume Segura pel coixí, drap de cos i portaperes que serví per al dit difunt...1 ll.
- A Miquel Beltran Fuster per la caixa que serví per a dit difunt conforme albarà testificat pel doctor en medicina Antoni Reura...2 ll. 6 s.
- A Joan “Gasto”, fosser, per haver enterrat dit difunt...1 ll. 4 s.
- Als homes que portaren els cadàver i les atxes en l’eclesiàstica sepultura...3 ll. 8 s.
- A Jaume Pizà per la música que serví a dit cadàver...1 ll.
- A Jaume Pizà per tres nocturns celebrats per l’ànima de dit difunt...2 ll.
- A Jaume Pizà per partir a los bacins...2 ll. 10 s.
- A Pere Joan Alzina, clavari de l’ofici de sastres, i a Bartomeu Quintana, obrer de la Confraria de Sant Bernat, per haver acompanyat el cadàver a l’eclesiàstica sepultura...17 s. 4 d.
- A fra Josep Vallespir, prior del convent de Sant Domingo d’Inca, per absolta i acompanyar el cadàver...16 s.
- A Bartomeu Puigserver, escolà, per tocar per dit difunt...2 ll. 6 s.
- A Guillem Puig, sobreposat del Col·legi dels Gerrers, per acompanyar...8 s. 8 d.
- A fra Nicolau Gayà, vicari de Sant Francesc, per acompanyar i absolta...16 s.
- Al Rnd. Jaume Morro, prevere, per processó de l’enterrament, extremunció i conventual...10 ll.
- Pere Joan Fornés “Paraire sobreposat”, per haver acompanyat... 8 s. 8 d.
- Pel valor de dues “capses de dol” que deixà dit difunt, una al citat doctor en medicina Antoni Reura i l’altra a Bartomeu Pujol...10 ll.
- Al Dr. Pere Joan Gili, prevere i rector, per parroquial i missa cantada...11 s.
- A Jaume Massip, “Clavari”, per talles...16 s.
- A Antoni Tomàs, “Gerrer”, per la dot de la seva muller... 25 ll.
- A la senyora Joana Pasqual, muller de Felip Pasqual, notari, a compte dels salaris i actes que devia el difunt...5 ll.
- Al Rvd. Pere Bennassar, posseïdor de la capellania de Nostra Sra. de l’Olivar, per dues pensions...6 ll.
- A Pere Mas, escrivent, pel testament penúltim i peatges de dit Vallespir...5 ll. 14 s.
- A Felip Pasqual, notari, per salaris d’actes...30 ll.
- Al dit Pasqual, notari, dels salaris dels testaments, codicils i inventari de dit Vallespir... 25 ll.
- A Antoni Carbonell i Miquel Vidal, argenters, per haver estimat l’or, perles i plata contingudes a dit inventari...1 ll. 2 s. 8 d.
- A Jaume Antoni Juan i Sebastià Ribas, corredors, per haver estimat els mobles de dit inventari...1 ll. 14 s.

- A Antoni Seguí i a Joan Vanrell, connotaris, pel treball d'haver fet el present cos hereditari...40 ll.
- A Miquel Puigserver, llibreter, pel valor d'un llibre per posar albarans...5 s.
- Al Rnd. Jaume Pizà per la caritat de 100 misses per ànima del dit Vallespir...15 ll.
- A fra Pere Bennàssar, prior del convent de Sant Domingo, per la caritat d'altres 100 misses per l'ànima del Sr. Vallespir...15 ll.
- A fra Nicolau Gayà, vicari del convent de Sant Francesc, per la caritat d'altres 100 misses...15 ll.
- Al Rnd. Jaume Pizà, prevere i bosser de la parròquia d'Inca, per la caritat de 100 misses per l'ànima del dit Vallespir...15 ll.
- A fra Nicolau Gayà, vicari del convent de St. Francesc, altres 100 misses...15 ll.
- Al Rnd. Arnau Rayó, prevere i bosser d'Inca, per la caritat d'altres 100 misses...15 ll.
- A fra Joan Capó, ministre del convent del Sant Esperit, per la caritat de 28 misses per l'ànima del dit Sr. Vallespir...4 ll. 4 s.
- A la Sindiqueza del Convent de Jesús per la caritat de 21 misses per ànima del citat Vallespir...3 ll. 3 s.
- A fra Francesc March, sacristà del convent de Sant Domingo, per la caritat de 30 misses per ànima de dit Vallespir...4 ll. 10 s.
- A la Sindiqueza, fra Ramon Melis, de Sant Francesc per la caritat de 21 misses...3 ll. 3 s.
- Al Rvd. Arnau Rayó per la caritat de 100 misses per ànima de dit Vallespir...15 ll.
- A dit Rayó, prevere, per la caritat d'altres 100 misses per ànima de dit Vallespir...15 ll.

És, molt resumit, el document de l'heretat del Sr. Gabriel Vallespir. Naturalment que aquest senyor tenia altres, crec que moltes més, propietats -diguem- petites. Els anys i els plets successius anaren deteriorant el patrimoni. De totes maneres és important conèixer el valor dels béns mobles i dels immobles a final del segle XVII. Pens que, tal volta en un altre moment i lloc, seria interessant anar transcrivint-ho tot.